

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ РІВНОПРАВНОСТІ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

ШАЙ Роман Ярославович - кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та кримінального права Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

ORCID ID: [HTTPS://orcid.org/0000-0003-2788-6035](https://orcid.org/0000-0003-2788-6035)

УДК: 343.8

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.3.8>

Ця робота звертає увагу на вивчення реалізації принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України. Тут досліджуються як теоретичне визначення принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі відповідно до українського чинного законодавства, так і практичні аспекти та безпосередня реалізація цього принципу на практиці. Основна увага зосереджується саме на реалізації принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України, важливості його застосування та на проблемах, які виникають під час цього процесу.

Завдання роботи полягає у тому, щоб підкреслити, що принцип рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України є одним з ключових для українського кримінально-виконавчого права, як окремої галузі права, та для України, як демократичної, соціальної, правової держави загалом.

Зазначаємо, що в процесі реалізації принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України існує безліч проблем, які є завадою для його виконання. Висвітлення, дослідження та аналіз цих проблем допоможуть в подальшому вирішити їх.

Також важливо зазначити, що принцип рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України не є абсолютним. Це означає, що існує ряд винятків для певних категорій зло-

чинців. Ці винятки передбачені кримінально-виконавчим законодавством та стосуються поведінки засуджених, яка може пливати позитивно чи негативно на застосування заходів кримінально-виконавчого впливу.

Кримінально-виконавче право-галузь права, що регулює діяльність органів та установ виконання покарань, а також суспільні відносини, що виникають під час виконання та виконання кримінальних покарань та застосування інших заходів кримінально-правового впливу. Норми, що регулюють вище згадану діяльність та суспільні відносини, закріплені у кримінально-виконавчому законодавстві України.

Серед завдань кримінально-виконавчого законодавства України є визначення принципів виконання кримінальних покарань. Одним із таких принципів є принцип рівноправності засуджених, який лежить в основі гуманного та справедливого поводження з людьми, незалежно від їхньої статі, віку, національності, зовнішності чи кольору шкіри.

Ключові слова: принцип рівноправності засуджених, нормативно-правові гарантії, заходи кримінально-виконавчого впливу, місця позбавлення волі, система виконання покарань.

Постановка проблеми

Незважаючи на те, що принцип рівноправності засуджених закріплений у кримінально-виконавчому законодавстві України, на практиці його реалізація не завжди є ідеальною. Це пов'язано з низкою про-

блем, які впливають із економічного становища України, наявності високого рівня корупції в органах та установах виконання покарань та недостатній компетентності персоналу, що працює в місцях позбавлення волі.

Ця робота вказує на важливість реальної реалізації принципу рівноправності засуджених, допоможе визначити наявні проблеми, які виникають під час його реалізації та на основі проведеного аналізу запропонує шляхи вирішення цих проблем.

Аналіз дослідження проблеми

Принцип рівноправності засуджених до позбавлення волі є основоположним для кримінально-виконавчого права та законодавства України. Дослідження його важливості, специфіки реалізації та проблематики можна знайти у роботах К.А. Автухова та О.С. Почанської.

Отже, метою статті є дослідити реалізацію принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України, визначити основні проблеми, які виникають у процесі реалізації, знайти джерела цих проблем та шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу

Принцип рівноправності є одним із основоположних принципів кримінально-виконавчого права України.

Найбільш широко аспекти реалізації принципу рівності прав і свобод засуджених до позбавлення волі знаходять своє відображення, у першу чергу, на рівні Конституції України, у Розділі II, який закріплює права, свободи та обов'язки людини та громадянина. У ст. 21 та 24 Конституції України закріплено положення, відповідно до яких: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.» та «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану,

місця проживання, за мовними або іншими ознаками»[1].

Цей принцип також знаходить своє відображення в Кримінально-виконавчому кодексі України. У ст. 5 КВК України закріплено, що кримінально-виконавче законодавство, виконання і відбування покарань ґрунтуються, зокрема, на принципі рівності засуджених перед законом[2].

Забезпечення прав і свобод громадян, засуджених до позбавлення волі, є одним із ключових принципів правової держави та гуманного ставлення до людей. Ці права та свободи гарантуються не лише національним законодавством, а й міжнародними правовими актами: Загальною декларацією прав людини 1948 року, Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року та Міжнародним пактом про громадянські та політичні права 1966 року.

Важливу роль у забезпеченні прав засуджених відіграють нормативно-правові гарантії. Ці гарантії включають сукупність правових норм, принципів та механізмів, спрямованих на захист прав та свобод засуджених. Лише за допомогою таких гарантій можна забезпечити реальний захист прав засуджених [3, с.137].

КВК України проголошує рівність засуджених перед законом. Це означає, що до всіх засуджених, незалежно від їх раси, національності, походження, релігії, політичних переконань, майнового та соціального стану, статі, віку, місця проживання, мови, освіти, професії, того, чи вперше вони засуджені або раніше, повинні застосовуватися однакові заходи кримінально-виконавчого впливу. Тут зазначаємо, що принцип рівності засуджених перед законом також тісно пов'язаний з принципом справедливості[4, ст. 12].

Однак цей принцип не є абсолютним. У КВК України передбачено ряд винятків, коли до засуджених можуть застосовуватися різні заходи кримінально-виконавчого впливу. Так, наприклад, до засуджених, які мають особливо небезпечні рецидиви, можуть бути застосовані більш суворі заходи кримінально-виконавчого впливу, ніж до інших засуджених.

Крім того, КВК України передбачає ряд пільг та заохочень для засуджених, які сумлінно ставляться до виконання своїх обов'язків і дотримуються встановлених правил поведінки. Так, наприклад, такі засуджені можуть бути достроково звільнені з місць позбавлення волі, їм може бути надано право на перехід до більш м'якої групи обліку, а також інші пільги.

Попри те, що принцип рівноправності засуджених до позбавлення волі закріплено в низці нормативно-правових актів України, його реальна реалізація є не ідеальною та часто не відповідає нормам, закріпленим у кримінально-виконавчому законодавстві України.

Існує три найбільш вагомі проблеми, які не дозволяють на сучасному етапі української державності реалізовувати принцип рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України на практиці. До них належать:

— *Недостатнє фінансування місць позбавлення волі*, яке впливає як із загального стану економіки України, так із розподілу державного бюджету. Як наслідок, засуджені не мають належних умов для проживання, харчування, медичного обслуговування та освіти, що, власне, і порушує реалізацію принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі. Умови не є рівними для всіх, адже на це бракує коштів.

— *Недостатня кваліфікація персоналу місць позбавлення волі*. Робота в місцях позбавлення волі вимагає певного рівня навичок та психологічної підготовки. Люди, які є некомпетентними чи малоосвіченими, користуючись своїм владним положенням, часто порушують права людини та не виконують своїх обов'язків у місцях позбавлення волі.

— *Корупція в системі виконання покарань*. Є найбільшою завадою для реалізації принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі. Наслідок таких дій призводить до того, що до засуджених застосовуються різні заходи кримінально-виконавчого впливу залежно від їх матеріального становища та зв'язків.

Як ми можемо побачити, проблеми з реалізацією принципу рівноправності засу-

джених до позбавлення волі, здебільшого пов'язані саме з дотриманням законодавчих норм та належним виконанням своїх посадових обов'язків, тобто з діяльністю людей. Відповідно, для вирішення проблем, пов'язаних з реалізацією принципу рівноправності засуджених до позбавлення, необхідно чинити певні зміни:

По-перше, збільшити фінансування місць позбавлення волі. Це дозволить створити належні рівні умови для проживання, харчування, медичного обслуговування та освіти засуджених.

По-друге, підвищити кваліфікацію персоналу місць позбавлення волі. Це можна зробити шляхом проведення регулярних навчань та тренінгів.

І, по-третє, боротися з корупцією в системі виконання покарань. Реалізувати це шляхом посилення контролю за діяльністю персоналу місць позбавлення волі та підвищення прозорості їх роботи.

Висновки

Отже, дослідивши реалізацію принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України, можемо зробити висновок, що це питання є проблемним для України. Законодавство не працює, якщо його норм не дотримуються; люди продовжують нехтувати своїми обов'язками, якщо їх за це не карають; а корупція є основною причиною нерівноправності засуджених у кримінально-виконавчому процесі.

Для того, аби виправити ситуацію із реалізацією принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі Україні, слід впровадити нові механізми контролю за органами та установами виконання покарань, а також збільшити фінансування місць позбавлення волі.

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 липня 2003

року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n33>

3. Почанська О. С. Зміст і співвідношення правових принципів, спрямованих на забезпечення та захист прав і свобод громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні. Європейські перспективи, 2020. № 3. С. 136-142. URL: [content \(univd.edu.ua\)](http://content.univd.edu.ua)

4. Автухов К. А. Кримінально-виконавче право : навч. посіб. (відповіді на екзаменаційні питання та питання до практичних занять). за заг. ред. А. Х. Степанюка. Х. : Право, 2016. 158 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/184/1-25.pdf>

Shai Roman

Ph.D. in Law

*Associate Professor of the Department
of International and Criminal Law,*

*Institute of Law, Psychology and Innovative
Education*

Lviv Polytechnic National University, Lviv

**IMPLEMENTATION OF THE
PRINCIPLE OF EQUALITY OF PERSONS
SENTENCED TO IMPRISONMENT
IN THE CRIMINAL EXECUTIVE
LEGISLATION OF UKRAINE**

This paper focuses on the implementation of the principle of equality of persons sentenced to imprisonment in the criminal executive legislation of Ukraine. It examines both the theoretical definition of the principle of equality of prisoners under Ukrainian legislation in force and the practical aspects and direct implementation of this principle in practice. The main focus is on the implementation of the principle of equality of prisoners sentenced to imprisonment in the penal legislation of Ukraine, the importance of its application and the problems that arise in this process.

The purpose of the work is to emphasise that the principle of equality of prisoners

sentenced to imprisonment in the criminal executive legislation of Ukraine is one of the key principles for Ukrainian criminal executive law as a separate branch of law and for Ukraine as a democratic, social and legal state in general.

We note that in the process of implementing the principle of equality of persons sentenced to imprisonment in the criminal executive legislation of Ukraine, there are many problems that hinder its implementation. Highlighting, researching and analysing these problems will help to resolve them in the future.

It is also important to note that the principle of equality of prisoners in the penal legislation of Ukraine is not absolute. This means that there are a number of exceptions for certain categories of offenders. These exceptions are provided for in the penal legislation and relate to the behaviour of convicts that may have a positive or negative impact on the application of penal measures.

Criminal executive law is a branch of law that regulates the activities of penal and correctional bodies and institutions, as well as social relations arising in the course of the execution and enforcement of criminal sentences and the application of other measures of criminal legal influence. The rules governing the above-mentioned activities and social relations are enshrined in the criminal executive legislation of Ukraine.

One of the tasks of the criminal executive legislation of Ukraine is to define the principles of execution of criminal sentences. One of these principles is the principle of equality of convicts, which is the basis for humane and fair treatment of people, regardless of their gender, age, nationality, appearance or skin colour.

Key words: *principle of equality of convicts, regulatory and legal guarantees, penal measures, places of deprivation of liberty, penal system.*